

حقوق و آداب

جنگ در اسلام

سمیه باقری

مدرس دانشگاه

انتشارات علوم

سرشناسه	: باقری ، سمیه ، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق و آداب جنگ در اسلام / سمیه باقری.
مشخصات نشر	: تهران ، انتشارات طوی ، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۹۶ ص.
شابک	: ۹-۲-۹۴۵۹۶-۶۰۰-۹۷۸-۶۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیا.
موضوع	: جنگ - جنبه های مذهبی - اسلام.
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ ح ۲۵ ب ۲۳۱/۶ BP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۸۳۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۷۰۰۴۴

عنوان کتاب :	حقوق و آداب جنگ در اسلام
مؤلف :	سمیه باقری
ناشر :	انتشارات طوی
نوبت و سال چاپ :	اول - ۱۳۹۳
قطع و تیراژ :	رقعی - ۵۰۰ نسخه
قیمت :	۶۰۰۰۰ ریال
شابک :	۹-۲-۹۴۵۹۶-۶۰۰-۹۷۸

حق چاپ محفوظ و مخصوص ناشر است
تهران - صندوق پستی ۱۱۹۶ - ۱۹۳۹۵
۰۲۱ - ۲۲۰۰۲۵۳۶

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹	مقدمه
فصل اول	
تعاریف و اصطلاحات	
۱۴	جهاد
۱۵	حرب و محاربه
۱۶	قتال
۱۷	سیر
۱۷	دارالاسلام
۱۸	دارالحرب

فصل دوم

بررسی تطبیقی اصول و مبانی حقوق جنگ در اسلام و غرب

۲۳	جنگ در حقوق بین الملل
۲۳	حقوق جنگ
۲۶	منابع حقوق جنگ
۲۷	اصول و مبادین بنیادین حقوق جنگ
۲۸	حقوق بشر دوستانه در مخاصمات مصلحانه

- ۳۱ ۱ - آغاز جنگ
- ۳۲ لزوم اعلان جنگ
- ۳۴ مستند فقهی
- ۳۵ ۲ - تشخیص و تفکیک نظامیان و غیر نظامیان (اصل تمایز)
- ۳۷ مستند فقهی - روایی
- ۳۸ مستند تاریخی
- ۳۹ ۳ - نهی از پیگیری اهداف و شیوه های غیر انسانی در جنگ
- ۳۹ اعمال ممنوع در اسلام
- ۴۱ مستند تاریخی - روایی
- ۴۳ ۴ - اصل محدود کردن تسلیحات
- ۴۴ الف - منع استفاده از سلاحهای گشتار جمعی
- ۴۵ ب - نهی از مسموم کردن یا قطع کردن آب
- ۴۶ سفارش ها و دستورهای حقوقی و فقهی
- ۴۶ الف - اهمیت دادن به نماز
- ۴۶ ب - عدم تخریب درختان یا خوردن از کشتار
- ۴۷ ج - نهی از شرکت افراد ناتوان در جنگ
- ۴۸ د - منع کشتار زخمیان
- ۴۹ ه - منع کشتار نمایندگان دشمن
- ۴۹ ۵ - رفتار انسانی با اسیران جنگی
- ۵۰ اسیران جنگی در تاریخ
- ۵۲ دیدگاه های فقهی اهل شیعہ و سنت درباره اسیر
- ۵۷ سیره و روش امام علی علیه السلام در حسن برخورد با اسیران
- ۵۸ رفتارهای ممنوع با اسیران در اسلام

- ۶ - غنائم جنگی
 رفتار و روش امام علی علیه السلام با اموال باقیمانده از جنگ ۶۴

فصل سوم

آداب و سنن جنگیدن در اسلام بر اساس سیره امام علی (ع)

- اصلاح نیت و عدم تکبر ۶۹
 اهمیت پرچم و بیرق ۷۰
 شعار و رجز ۷۱
 خطابه و سخنرانی پیش از آغاز جنگ ۷۲
 لزوم تهجد و شب زنده داری پیش از آغاز جنگ ۷۴
 اذکار و آداب ورود به میدان ۷۶
 رفتار با اجساد کشته شدگان ۷۸
 بدرقه سپاه توسط امیر و فرمانده ۷۹
 ضرورت حفظ اسرار جنگ ۸۰
 رفتار عادلانه با گروه ها و قبایل مختلف سربازان ۸۰
 عدم تجاوز به افراد و اموال ۸۱
 گماردن دیده بان ۸۲
 خواب کوتاه ۸۳
 چگونگی رزم ۸۳
 امان دادن به دشمن ۸۴
 نتیجه گیری ۸۹
 منابع و مآخذ ۹۳

مقدمه

ماهیت جنگ در اسلام، ماهیتی مذهبی و منطبق با نصوص دینی است و تفاوت بین مفهوم جنگ و جهاد نیز از همین جا ناشی می‌شود.

از آن جایی که فقه اسلامی برای اعمال و رفتار در زندگی احکامی مطابق با قرآن و سنت ارائه می‌دهد، در مورد جنگ یا صلح نیز افراد را به پیروی از قرآن و سنت دعوت می‌کند.

اختلاف نظر فقهای شیعه و اهل سنت درباره جهاد در اسلام که در اثر تحولات سیاسی و اجتماعی به وجود آمده بود، دستاویزی برای مستشرقان، به منظور محکوم نمودن نظریه جهاد و اثبات جنگ طلبی مسلمانان شد.

نظام حقوقی غرب جدید، تلاش می‌کند که در چهارچوب قوانین «حقوق بشر دوستانه» یا «حقوق جنگ» از آثار و تبعات زیانبار جنگ بکاهد و جنگ را در قوانین خاصی محدود و محصور می‌کند.

با وجود ارتباط تنگاتنگ بین فقه و جنگ در اسلام، نظام فقه اسلامی نیز برای مسایل مربوط به جهاد و آثار آن قوانینی را متأثر از نصوص یعنی همان قرآن و سنت وضع کرده که «فقه الجهاد» نامیده می‌شود. البته دیدگاه مکاتب فقهی اهل سنت و شیعه نسبت به «فقه الجهاد» تفاوت‌ها و مشترکاتی دارد.

در اسلام کتاب مستقلی به نام «حقوق بشر دوستانه» که برگرفته از فقه اسلامی باشد وجود ندارد. اما احکام مربوط به جنگ در اسلام را می‌توان در مجموعه‌های فقهی مربوط به حقوق بین الملل اسلامی جستجو کرد که زیربنای اساسی آن را طرز رفتار مسلمانان با اهل کتاب و غیر مسلمانان در زمان جنگ و صلح تشکیل می‌دهد. در مکتب فقهی اهل سنت این قوانین تحت عنوان

«السیّر» و در کتب فقهی شیعه در باب جهاد و ابواب دیگر به صورت پراکنده وجود دارد.

قوانین حقوق بشر دوستانه امروزی شامل «حقوق در جنگ» و «حقوق تو سبط به زور» یا «حقوق ممنوعیت در جنگ» می شود و بسیاری از مواد و تبصره های مشابه آن را می توانیم در مجموعه های السیر و کتاب الجهاد که در قرون گذشته توسط فقه های مسلمان تدوین شده پیدا کنیم.

سیر در جهان اهل سنت همگان با تغییر و تحولات سیاسی نیز مانند سایر علوم اسلامی دستخوش تغییر شده است. توجه به سیر تدوین و تحول مسائل مربوط به جنگ در فرهنگ فقهی اهل سنت نشان می دهد که فقه های سنی از قرون اولیه تا دوران معاصر توجه ویژه ای به مسائل «رابطه مسلمانان با غیر مسلمانان» در زمان جنگ و صلح داشته اند. و مهمترین کتب مربوط به مباحث «السیر» در دوران پرتلاطم عباسی و عثمانی تدوین و تنظیم شده است. یعنی همان دورانی که جهان اهل تسنن درگیر جنگ های داخلی و خارجی بوده است. در جامعه شیعی نیز از زمان شروع جدی تدوین کتب اربعه حدیثی یعنی دوران آغاز غیبت صغری به بعد نیز توجه ویژه ای به مباحث جهاد شده است. از آنجایی که روند حوادث سیاسی و اجتماعی در اندیشه سیاسی شیعه تأثیر گذار بوده است، احکام جهاد نیز به تبع آن دستخوش تغییراتی شده است تا جایی که در مقاطعی بخش جهاد به دلیل عدم ابتلاء جامعه شیعی و فقدان امام معصوم به آن کاملاً از کتب حدیثی و فقهی حذف شده است.

کتب اربعه به عنوان مبنا و زیربنای اساسی فقه شیعه امامیه در بای تحت عنوان «کتاب الجهاد» به مباحث مربوط به جهاد و احکام جنگ پرداخته است

که در مقایسه با مباحث السیر حجم قابل ملاحظه ای ندارد .

حقوق مربوط به جنگ در اسلام در کتب فقهی اهل سنت و شیعه در بیشتر موارد مشابه است.

فقه الجهاد در شیعه مباحث حقوقی به جنگ را به سیره پیامبر (ص) و سیره امام علی (ع) و روایات صادره از معصومین ارجاع می دهد . و در مواردی نیز فقیه در چارچوب همان روایات نظر فقهی خویش را ارائه می دهد .

با این حال توجه به سیره امام علی (ع) در جنگ ها مانند طرز برخورد با اموال و اشخاص و اسرای به جای مانده از جنگ و همچنین آموزه های فقهی و استنباط های فقهی متقدم و متأخر شیعه ما را در شناخت « برداشت اسلام شیعی از ماهیت جهاد » و « حقوق بشر دوستانه و اخلاق نظامی » ، در نصوص اسلامی یاری می دهد .

ذکر این نکته ضروری است که کتاب حاضر می تواند در معرفی قوانین و حقوق جنگ و جهاد در اسلام ، جهت استفاده دانش ویان دانشگاه های نظامی مفید واقع گردد .